

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Дац Валерії Валеріївни

«Стоматологічний статус та одонтофобічні реакції
у дітей з різним рівнем психічного здоров'я»

на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я
за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Комісія, створена згідно з Наказом ректора Запорізького державного медичного університету № 274 від 27.05.2021 р., у складі: завідувача кафедри терапевтичної, ортопедичної та дитячої стоматології, д.мед.н., професора Возного О.В. (голова) та рецензентів: доцентки кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології, к.мед.н., доцентки Возної І.В. та доцента кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології, д.мед.н. Варжапетяна С.Д., проаналізувала результати виконання здобувачем ступеня доктора філософії, асистентом кафедри терапевтичної, ортопедичної та дитячої стоматології Запорізького державного медичного університету Дац Валерією Валеріївною освітньо-наукової програми, індивідуального плану наукових досліджень, ознайомила з текстом дисертації та опублікованими науковими статтями та тезами за напрямом дисертації, висновком комісії з біоетики Запорізького державного медичного університету (протокол засідання № 5 від 03.06.2021 р.), а також заслухала доповідь здобувача у вигляді презентації дисертаційної роботи на фаховому семінарі та відповіді здобувача на запитання учасників фахового семінару.

Актуальність теми дисертації. Одонтофобічні реакції (ОФР) є однією з провідних проблем стоматології, оскільки вони є широко розповсюдженими та значно ускладнюють, а часто навіть унеможливають адекватне проведення огляду ротової порожнини та стоматологічних процедур.

ОФР можуть розвиватися у осіб будь-якого віку, однак дорослі шляхом інтелектуальної обробки та когнітивної регуляції здатні до нівелювання чи, принаймні, послаблення проявів негативного афективного компоненту – тривоги та страху, що виникають при відвідуванні стоматолога, із формуванням конгруентного стоматологічним процедурам модусу поведінки.

В той самий час діти внаслідок анатомо-фізіологічних особливостей нервової системи (переважання процесів збудження над процесами гальмування не дозволяє проводити адекватне когнітивне регулювання біхевіоральних актів, а превалювання конкретно-образного мислення над абстрактно-логічним поряд із браком фактичних знань не дозволяє у повній мірі осмислити ситуацію та підібрати конгруентний модус реагування) більш схильні до фобічного

реагування у ситуації стоматологічного огляду, що є стресовим для них.

У XXI сторіччі відмічається значне підвищення частоти реєстрації психічної патології у дітей, тому стоматологам все частіше доводиться проводити діагностичні й терапевтичні маніпуляції у дітей із різним рівнем психічного здоров'я (РРПЗ). Так, за даними ВОЗ, кожна 160 дитина хвора на аутизм; олігофренія та СДУГ також є широко розповсюдженими захворюваннями – за даними різних досліджень, їх представленість у популяції складає 1-2%.

Наявність психічного захворювання у дитини створює психопатологічний базис для тривожного реагування на нову, незвичну для неї ситуацію, і таким чином підвищує ризик розвитку у такої дитини ОФР, а також значно ускладнює проведення стоматологічного огляду через складнощі в досягненні комплаєнсу із такою дитиною.

Встановлення терапевтичного комплаєнсу із дитиною та її батьками потребує від стоматолога застосування конгруентних психологічних тактик і стратегій. Проте наразі ще не розроблено спеціальних рекомендацій для стоматологів, що дозволяли б їм досягти терапевтичного комплаєнсу з дітьми із РРПЗ.

Для проведення стоматологом адекватного огляду ротової порожнини та стоматологічних процедур у дітей із РРПЗ необхідний підбір різноманітних та висококонгруентних стратегій і тактик превенції та корекції ексацерацій ОФР.

Враховуючи недостатність досліджень з цих питань, дисертаційна робота Дац Валерії Валеріївни за темою «Стоматологічний статус та одонтофобічні реакції у дітей з різним рівнем психічного здоров'я» представляється, безсумнівно, актуальною і практично важливою.

Новизна дослідження та одержаних результатів. Виявлені особливості стоматологічного статусу та характеристики ротової рідини у дітей із різними рівнями психічного здоров'я. Визначені фактори та передуючі умови виникнення одонтофобічних реакцій у дітей із з різними рівнями психічного здоров'я.

Встановлено наявність кореляційних взаємозв'язків між показниками ротової рідини та стоматологічною патологією у дітей із різними рівнями психічного здоров'я, кореляційні зв'язки між базовим рівнем тривожності і схильністю до одонтофобічного реагування у дітей із різними рівнями психічного здоров'я.

Вперше встановлені мішені та вектори психотерапевтичної корекції елементів одонтофобічних реакцій у дітей із різними рівнями психічного здоров'я.

Виявлено типологію одонтофобічних реакції з варіантами клініко-стоматологічних аранжувань останніх, що дозволяє розробити конгруентні підходи до їх корекції у дітей із різними рівнями психічного здоров'я.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що у роботі доповнені наукові знання про особливості стоматологічного статусу та показників ротової рідини у дітей із різними рівнями психічного здоров'я.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблено високоспецифічну комбінацію для психокорекційних впливів стоматологами на одонтофобічні реакції у стоматологічних пацієнтів дитячого віку із різними рівнями психічного здоров'я.

Створені основи для прогнозування стану стоматологічного здоров'я у стоматологічних пацієнтів дитячого віку із різними рівнями психічного здоров'я, що дозволяє розробити відповідні профілактичні заходи щодо виникнення типової для цих дітей стоматологічної патології.

Впроваджено поняття етостоматологічних корелятивів, що дозволяє лікарю проводити експрес-діагностику негативістичних, дефензивних, уникаючих реакцій та одонтофобічного фону в цілому у дітей з РРПЗ.

Надана можливість визначення групи ризику щодо розвитку одонтофобічних реакції в умовах стоматологічного прийому на основі кореляційних зв'язків між рівнем тривожності і схильністю до одонтофобічного реагування.

Результати досліджень впроваджено в практичну роботу та педагогічну діяльність низки лікувальних установ та профільних кафедр ВНЗ.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульовані в дисертації положення, висновки і рекомендації базуються на достатніх контингентах (усього 100 осіб) із застосуванням сучасних клінічних, клініко-лабораторних, інструментальних методів дослідження та статистичної обробки матеріалу.

Всі дослідження узгоджені Комісією з питань біоетики Запорізького державного медичного університету (протокол засідання № 5 від 03.06.2021 р.), не містять даних, які суперечать сучасним вимогам біоетики та морально-етичних норм. Достовірність первинних матеріалів дисертації доктора філософії перевірена комісією, яка була створена наказом ректора Запорізького державного медичного університету № 379 від 07.10.2020 р. «Про склад комісії з перевірки первинної науково-дослідної документації ЗДМУ», у складі: головуєчий – д.мед.н., професор Усачова О.В.; секретар – д.біол.н., доцент Павлов С.В. (медико-біологічний напрям); члени комісії: к.мед.н., доцент Кокарь

О.О. (стоматологічний напрям); головний метролог Марченко С.М. Всі документи оформлені відповідно до існуючих вимог, результати досліджень оброблені сучасними статистичними методами аналізу на персональному комп'ютері. Первинна документація за обсягом та характером досліджень повністю відповідає даним, наведеним в дисертаційній роботі. Робота виконана на метрологічно повіреній дослідницькій апаратурі та повіреним інструментом. За результатами перевірки дослідницької апаратури видано Експертний метрологічний висновок № 355 від 01.06.2021 року.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях. Основні результати і нові наукові положення дисертації повністю опубліковані в наукових журналах та в матеріалах науково-практичних конференцій.

За матеріалами дисертації опубліковано 12 наукових праць, із них 5 статей у фахових виданнях України, 1 стаття - в журналі країни, яка входить до Європейського Союзу (Польща) та 6 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій.

Конкретний особистий внесок дисертанта в одержання наукових результатів, що виносяться на захист. Авторкою самостійно проведено аналіз даних наукової літератури за темою дослідження; разом із науковими керівниками поставлено конгруентні меті задачі, підібрано адекватні методи дослідження. Самостійно авторкою проведено обстеження контингентів, проаналізовано та інтерпретовано отримані дані, написано наукові праці, написано текст дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології ЗДМУ та Запорізького науково-медичного товариства психіатрів, психотерапевтів, психологів, наркологів та сексологів, а також науково-практичних конференціях: Всеукраїнській конференції молодих вчених та студентів з міжнародною участю «Сучасні аспекти медицини і фармації – 2017» (м. Запоріжжя, 11-12 травня 2017); Всеукраїнській конференції молодих вчених та студентів з міжнародною участю «Сучасні аспекти медицини і фармації – 2018» (м. Запоріжжя, 18.04.2018); науково-практичній конференції «Українська психіатрія: практика, освіта, дослідження» (Харків, 17-18.05.2018); науково-практичній конференції «Психосоматична медицина XXI століття: реалії та перспективи» (Київ, 01-02.10.2018).; науково-практичній конференції «Разом задля покращення неврологічного та психічного здоров'я» (Запоріжжя, 03-04.10.2018).

Недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. Дисертаційна робота Дац Валерії Валеріївни «Стоматологічний статус та одонтофобічні реакції у

дітей з різним рівнем психічного здоров'я» є завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові науково обґрунтовані результати. Принципових зауважень щодо змісту і оформлення дисертації немає, окремі стилістичні помилки не знижують загальну цінність дисертації.

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота Дац Валерії Валеріївни «Стоматологічний статус та одонтофобічні реакції у дітей з різним рівнем психічного здоров'я» (наукові керівники – доцент кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології, д.мед.н., доцент Міщенко Олег Миколайович та завідувач кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології, д.мед.н., професор Чугунов Вадим Віталійович) є завершеним науковим дослідженням, в якому приведені нові рішення актуального науково-практичного завдання підвищення якості стоматологічного лікування дітей з різним рівнем психічного здоров'я шляхом визначення зв'язку їх стоматологічного статусу із медико-психологічними особливостями.

У дисертації та наукових публікаціях не виявлено ознак плагіату.

За формою і структурою дисертація відповідає основним вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

ВИСНОВОК

Розглянувши дисертацію Дац Валерії Валеріївни за темою «Стоматологічний статус та одонтофобічні реакції у дітей з різним рівнем психічного здоров'я» та наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, визначивши особистий внесок у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях, опублікованих із співавторами (додаток 1), вважаємо, що робота актуальна для сучасної стоматології та дитячої стоматології, являє собою самостійно виконану закінчену наукову працю, яка проведена із застосуванням сучасних методів експериментального дослідження, має наукову новизну, практичну значимість, адекватна поставленій меті та задачам. Основні результати, нові наукові положення та висновки, сформульовані у дисертації, повністю опубліковані в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації; достатньо оприлюднені на національному конгресі та науково-практичних конференціях; в роботі відсутні порушення академічної доброчесності. Біоетична експертиза проведених досліджень підтверджена висновком комісії з біоетики Запорізького державного медичного університету № 5 від 03.06.2021 р. за результатами повірки дослідницької апаратури, на якій виконувалися дисертаційні дослідження, та видано Експертний метрологічний висновок № 355 від 01.06.2021 р. Дисертаційна

робота повністю відповідає вимогам, передбаченим п.п. 10,11 «ПОРЯДКУ проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 979), відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та може бути рекомендована до офіційного захисту в спеціалізованій вченій раді.

Комісія рекомендує ректору ЗДМУ порушити клопотання перед МОН України про утворення спеціалізованої Вченої ради для розгляду та проведення разового захисту дисертації Дац Валерії Валеріївни у складі:

Голова спеціалізованої вченої ради: Возний Олександр Вікторович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри терапевтичної, ортопедичної та дитячої стоматології Запорізького державного медичного університету МОЗ України, м. Запоріжжя.

Рецензент: доцент кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології ЗДМУ, д.мед.н. Варжапетян Сурен Діасович.

Рецензент: доцентка кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології ЗДМУ, к.мед.н., доцентка Возна Ірина Володимирівна.

Опонент: доктор медичних наук, професор Самойленко Андрій Валерійович, завідувач кафедри терапевтичної стоматології Дніпровського державного медичного університету, м.Дніпро.

Опонент: доктор медичних наук, професор Рябоконт Євген Миколайович, завідувач кафедри терапевтичної стоматології Харківського національного медичного університету, м.Харків.

Голова комісії та фахового семінару з попередньої експертизи дисертації, голова структурного підрозділу:

доктор медичних наук, професор

Рецензенти:

доктор медичних наук, доцент

кандидат медичних наук, доцент

Власноручний підпис Возний О. В.

Підтверджую Варжапетян С.Д.
Рябоконт Є.В.
06.2021 р. Підпис

Варжапетян С. Д.

Возна І.В.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ НА ТЕМУ
ДИСЕРТАЦІЇ:**

1. Чугунов В. В., Дац В. В. Таргетна модель психологической адаптации детей с синдромом дефицита внимания и гиперактивности. *Медична психологія*. 2017. № 3. С. 37–40. (Дисертанткою обстежено відповідні контингенти, здійснено статистичний аналіз отриманих даних, написано текст статті та підготовано її до друку).
2. Чугунов В. В., Дац В. В., Скрипник А. С. Одонтофобічні реакції у дітей з різним рівнем психічного здоров'я: класифікація, патогенез та клінічне наповнення. *Медична психологія*. 2019. № 1. С. 45–47. (Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст статті та підготувала її до друку).
3. Dats V. V., Chugunov V. V. Mechanisms and models of pathogenesis of odontophobic reactions in children with different level of mental health. *Journal of Education, Health and Sport*. 2019. Vol. 9 (10). P. 221–229. (Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст статті та підготувала її до друку).
4. Дац В. В., Міщенко О. М. Особливості стоматологічного статусу у дітей з різним рівнем психічного здоров'я. *Сучасна стоматологія*. 2019. № 2. С. 46–49. (Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст статті та підготувала її до друку).
5. Чугунов В. В., Дац В. В. Психокорекційні заходи, спрямовані на нівелювання одонтофобічних реакцій у дітей з аутизмом. *Чоловіче здоров'я, гендерна та психосоматична медицина*. 2019. № 2. С. 28–34. (Дисертантка самостійно

- здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст статті та підготувала її до друку).
6. Дац В. В., Міщенко О. М. Показники ротової рідини у дітей з різним рівнем психічного здоров'я. *Сучасна стоматологія*. 2020. № 1 (100). С. 74–77. *(Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст статті та підготувала її до друку).*
  7. Дац В. В. Типология реакций одонтофобического характера у детей с задержкой психического развития и расстройствами аутистического спектра. *Сучасні аспекти медицини і фармації - 2016* : зб. тез всеукр.-наук.-практ. конф. молодих вчених та студ. з міжнар. участю (м.Запоріжжя, 12-13 трав. 2016 р.). Запоріжжя, 2016. С. 90. *(Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст тез та підготувала їх до друку).*
  8. Дац В. В., Флора Д. Ю. Психологічні прийоми та техніки, що поліпшують якість стоматологічної допомоги особам із розладами аутистичного спектру. *Сучасні аспекти медицини і фармації - 2017* : тези Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів з міжнар. участю, присвяч. Дню науки (м. Запоріжжя, 11-12 трав. 2017 р.). Запоріжжя, 2017. С. 67. *(Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст тез та підготувала їх до друку).*
  9. Скрипник А. С., Дац В. В. Психотерапевтична корекція дезадаптуючих феноменів у дітей з різним рівнем психічного здоров'я. *Актуальні питання сучасної медицини і фармації - 2018* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (до 50-річчя заснування ЗДМУ) (м. Запоріжжя, 18-25 квіт. 2018 р., 30 трав. 2018 р.). Запоріжжя, 2018. С. 118. *(Дисертанткою обстежено відповідні*

контингенти, здійснено статистичний аналіз отриманих даних, написано текст тез та підготовлено їх до друку).

10. Дац В. В. Патогенез одонтофобічних реакцій у дітей з різним рівнем психічного здоров'я. *Актуальні питання нейронаук - 2018* : зб. тез. Всеукр. конф. молодих вчених та студентів (м. Харків, 27 квіт. 2018 р.). Харків, 2018. С. 14. *(Дисертанткою обстежено відповідні контингенти, здійснено статистичний аналіз отриманих даних, написано текст тез та підготовлено їх до друку).*
11. Dats V. V. Patogenesis of pathological stomatological status formation in children with different levels of mental state. *Новітні досягнення психіатрії, неврології та медичної психології* : зб. тез міжвуз. конф. (м. Харків, 28.02.2019). Харків, 2019. С. 52. *(Дисертанткою обстежено відповідні контингенти, здійснено статистичний аналіз отриманих даних, написано текст тез та підготовлено їх до друку).*
12. Дац В. В. Вплив рівню психічного здоров'я дитини на лабораторні показники ротової рідини. *Актуальні питання сучасної медицини і фармації - 2019* : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнар. участю молодих вчених та студентів (м. Запоріжжя, 13-17 трав. 2019 р.). Запоріжжя, 2019. С. 48. *(Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст тез та підготувала їх до друку).*
13. Дац В. В., Скрипник А. С. Зв'язок між сіалологічними показниками та психопатологією у дітей з різним рівнем психічного здоров'я. *Актуальні питання сучасної медицини і фармації - 2021* : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з міжнар. участю молодих вчених та студентів (м. Запоріжжя, 15-16 квіт. 2021 р.). Запоріжжя, 2021. С. 54–55. *(Дисертантка самостійно здійснила стоматологічне обстеження та лікування пацієнтів, збрала дані та проаналізувала їх, самостійно написала текст тез та підготувала їх до друку).*